

Toplum ve Sosyal Hizmet

ISSN: 2147-3374 / E-ISSN: 2602-280X

Derleme Makalesi / Review Article

COVID-19 Pandemisi Bağlamında Kadına Karşı Şiddete İlişkin Bir Değerlendirme

*An Assessment Related Violence Against Women in the Context of Covid-19 Pandemic*Gizem ALTIN¹

¹ Yüksek Lisans Öğrencisi, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sosyal Hizmet Anabilim Dalı, altingizeem@gmail.com, ORCID: 0000-0003-1467-6098

Başvuru: 29.06.2020
Kabul: 29.10.2020

Atıf:
Altın, G. (2021). Covid-19 pandemisi bağlamında kadına karşı şiddete ilişkin bir değerlendirme. *Toplum ve Sosyal Hizmet*, 32(1), 211-225. DOI: 10.33417/tsh.760243

ÖZET

Kadına karşı şiddet, bireysel ve toplumsal anlamda ciddi sonuçları olan karmaşık bir olgudur. Şiddet; fiziksel, cinsel, ekonomik ve psikolojik olarak gerçekleşebilmektedir. Bunun yanı sıra toplumsal cinsiyet rolleri nedeniyle kadına yüklenen misyonlar eşitsizlikleri artırmakta, var olan ataerkil düzen eşitsizliği beslemektedir. Bu durumda kadınların hem yasal anlamda hem de bireysel düzeyde güçlenmelerini sağlamak gerekmektedir. Özellikle beklenmedik toplumsal değişimlere neden olan kriz dönemleri, kadınlar açısından risk faktörlerini ortaya çıkarmaktadır. COVID-19 salgını ile birlikte dünya genelinde artış gösteren kadına karşı şiddet vakaları bunun bir örneğidir. Salgını önlemek amacıyla gerçekleştirilen izolasyon uygulamaları, kadınların şiddetten korunmak için ulaşabileceği mekanizmalara erişimlerini kısıtlamaktadır. Dünya genelindeki göstergelere paralel olarak Türkiye’de de kadına karşı şiddet oranlarının arttığı anlaşılmaktadır. Bu çalışmada, salgın döneminde kadına karşı şiddet vakalarının görünür kılınması amaçlanmıştır. Yerli ve yabancı literatür incelenerek, ülkelerin aldıkları önlemler, Türkiye’de yer alan yasal mekanizmalar ve uygulamalara değinilmiştir. Kadına karşı şiddet ile ilgili mevcut uygulamaların geliştirilebilir yönleri hakkında öneriler sunulmuştur. Salgın döneminde, kadına karşı şiddet ile mücadelede biyo-psiko-sosyal bakış açısı ile sosyal hizmet disiplininin katkısının gerekli olduğu vurgulanmıştır.

Anahtar kelimeler: *Kadına karşı şiddet, covid-19, toplumsal cinsiyet, salgın*

ABSTRACT

Violence against women is a complex phenomenon with serious consequences both individually and socially. Violence can occur in physical, sexual, economic and psychological ways. The roles that are imposed on women due to their genders increases inequalities. Also it contributes the existing patriarchal order. In this case, women should be empowered both legal and individual ways. Especially during periods of crisis that lead to unexpected social change, it uncovers risk factors for women. The increasing worldwide violence against women with the COVID-19 outbreak is an example of this issue. Isolation practices that are carried out to prevent the effects of pandemic restrict women's access to the mechanisms that they can reach to protect themselves against violence. In line with indicators around the world, rate of the violence against women has also increased in Turkey during the outbreak. In this study, it was aimed to highlight the cases of violence against women during the pandemic. By referring national and foreign literature about the measures taken by countries, the legal mechanisms and practices in Turkey was examined. Suggestions were presented about the improvable sides of existing applications about the violence against women. It was emphasized that the contribution of bio-psycho-social perspective and social work discipline is essential in struggling violence against women during the pandemic.

Keywords: *Violence against women, covid-19, gender, pandemic*

GİRİŞ

Şiddet; istismarın doğası, biçimi ve kökenindeki farklılıklar nedeniyle karmaşık ve çok yönlü bir sorundur. Bu sorun, şiddet faili ve şiddet ile karşı karşıya kalan birey için çeşitli sonuçları doğurmaktadır. Bireyin psiko-sosyal dengelerinin tümüyle sarsıldığı bir döngü olarak ortaya çıkan şiddet, toplumsal anlamda da yansımaları olan bir olgudur. Şiddet; “kendisine, başka bir kişiye, bir gruba veya topluluğa karşı; fiziksel güç uygulanması, gücün kasıtlı kullanımı, yaralanma, ölüm, psikolojik zarar, gelişim sorunları veya yoksunlukla sonuçlanma olasılığı yüksek tehdit biçiminde ya da fiilen gerçekleştirilen eylemler” olarak tanımlanmaktadır (Dünya Sağlık Örgütü [DSÖ], 2002). Bu noktada ifade edilmiş olan “gücün kasıtlı kullanımı” kavramı ile mezzo ölçekli bir bağlantı kurulduğunda aile içi şiddet ile karşılaşmaktayız. Güç eşitsizlikleri, baskı ve tahakküm, yerleşik toplumsal cinsiyet rollerinin aile kurumu üzerindeki etkileri düşünüldüğünde şiddete maruz kalma bakımından kadınlar daha riskli bir konumda yer almaktadır. Dünya çapında, bir ilişki içinde olan kadınların yaklaşık %30'u, yaşamları boyunca yakın partnerleri tarafından fiziksel veya cinsel şiddete maruz kaldıklarını bildirmektedir; küresel olarak, kadın cinayetlerinin %38'i ise yakın bir erkek tarafından işlenmektedir (DSÖ, 2017).

Şiddet olgusuna, etkilediği gruplar açısından bakılabileceği gibi olgu ortaya çıktığı koşullar açısından da değerlendirilebilir. Doğum ile başlayan insan yaşamı, son bulana dek lineer bir biçimde ilerlemez. Yaşam döngüsü, beklenmedik olaylarla ve buna bağlı iniş çıkışlarla çevrelenmiştir. Örneğin; sevilen bir yakının kaybı, evliliğin sonlanması, depresyon vb. doğal afetler ve salgın hastalıklar beklenmedik olaylar arasında yer almaktadır. Yaşam döngüsünde meydana gelen bu olaylar, “kriz” olarak tanımlanmaktadır. Kriz durumları karşısında birey varlığının tehdit altında olduğunu hissedebilir, çaresizlik, aşırı kızgınlık, bunalım duyguları harekete geçer ve bu duygular ile baş etme noktasında birey, sağlıklı tepkiler verebileceği gibi sağlıklı tepkiler de sergileyebilir (Turan, 2012). Kriz durumlarının bireylerin dengesi üzerinde yarattığı etki, stres faktörünü de tetikleyebilmektedir. Stresli geçiş dönemlerinde ise ailelerin, maruz kaldıkları olaylar sonucunda duygusal ve davranışsal anlamda problem yaşama olasılıklarının arttığı bilinmektedir; geçmişte yapılan araştırmalar, afet vb. kriz dönemlerinde stresin aile içi şiddet oranlarının artmasına neden olduğunu göstermektedir (Nichols, 2013; Boddy vd., 2020). Ancak bu noktada toplumsal yaşamda ortaya çıkan ve aile dinamiklerini etkileyen krizler; kadına karşı şiddeti meşrulaştıran bahaneler olarak algılanmamalı tam aksine kadınların krizler karşısında yoksunluk yaşamalarına neden olan, onları savunmasız kılan faktörleri ortadan kaldıracak mekanizmalar üzerinde durulmalıdır.

2019 yılı Aralık ayında Çin'in Vuhan kentinde ortaya çıkan koronavirüs salgını, virüsün dünya genelinde yayılmasının ardından 11 Mart tarihinde, Dünya Sağlık Örgütüncü küresel salgın ilan edilmiştir (BBC, 2020). Bunun yanı sıra sağlık temelli başlayan kriz durumunun psikolojik ve sosyo-ekonomik anlamda yaratmış olduğu değişimlerin, günbegün bireylerin yaşantıları üzerindeki etkileri de görülmektedir. COVID-19 salgını, alışlagelmiş toplumsal düzenin değişmesi, ekonomik anlamda gelir kayıplarının yaşanması, statü kaybı, panik ve anksiyete vb. birçok durumu beraberinde

getirmiştir. Biyolojik anlamda salgının yayılımının durdurulması amacıyla yapılan karantina uygulamaları ve sosyal izolasyon süreçlerinde, bireyler kısıtlı bir alanda aileleri ile birlikte uzun vakitler geçirmeye başlamıştır. Uygulamaya konulan bu önlemlerde, sosyal açıdan incinebilir konumda yer alan bireylerin iyilik halleri ise akıllarda soru işareti oluşturmaktadır. Özellikle, şiddetten sağ çıkan kadınların karantina sürecini hangi koşullar altında geçirdikleri, olası şiddet failleri ile aynı ortamda, uzun sürelerce beraber bulunma ihtimalleri, yardım arama fonksiyonlarının kısıtlanması vb. durumlar göz önünde bulundurulduğunda en az koronavirüs salgını kadar ölümcül olan, başka bir tehlike ortaya çıkmaktadır: Kadına karşı şiddet.

Kadın alanında çalışan aktivistler, aile içi şiddete maruz kalan kadınlar ve çocukların karantina sırasında şiddet faillerinden uzaklaşamadıklarını ve Brezilya'dan Almanya'ya, İtalya'dan Çin'e kadar aile içi şiddet vakalarında endişe verici bir artış gördüklerini ifade etmektedir (Graham-Harrison, Giuffrida ve Smith, 2020). Dünya genelindeki karantinalar esnasında aile içerisinde şiddet faileri ile birlikte yaşayanların salgının gizli kurbanları olabileceği konusunda ise çeşitli uyarılar bulunmaktadır (Mohan, 2020).

Epideminin pandemiye dönüşmesi gibi kadına karşı şiddet vakaları da dünya genelinde artış göstererek küresel ölçekli ikincil bir salgını doğurmaktadır. Bu noktadan hareketle yerli ve yabancı basında, COVID-19 pandemisinin kadına karşı şiddet vakaları üzerindeki yansımalarının incelenmesi ve sosyal hizmet bakış açısı ile durumun değerlendirilmesi bu makalenin yazılış amacını oluşturmaktadır.

TOPLUMSAL CİNSİYET VE COVID-19 İLİŞKİSİ

Dünyaya gözlerimizi açtığımız andan itibaren sahip olduğumuz ve biyolojik özelliklerimizden kaynaklanan atanmış cinsiyetimiz, süreç içerisinde yeniden inşa edilerek toplumsal bir anlam kazanmaktadır. Atanmış cinsiyet, kadın veya erkek olmanın biyolojik niteliklerine odaklanır; toplumsal cinsiyet ise kadınlığın ya da erilliğin sosyal ve psikolojik görünümünü vurgulamaktadır (Ashman ve Zastrow, 2014, s. 568). Biyolojik cinsiyetimize eklenen kültürel kodlar, kalıp yargılar, beklenen davranış biçimleri gibi birçok etken kadın ve erkek cinsiyeti arasında bir eşitsizliğin doğmasına da neden olmaktadır. İnşa edilmiş ataerkil yapı içerisinde erkekler “güçlü doğaları” gereğince aktif ve üretken konumlara yakıştırılırken, kadınlar ise daha pasif ikincil konumlara uygun bulunmaktadır. Feminist yaklaşıma göre, kadının birçok alanda ikincil konumda olması varsayımına dayanan sosyalleşme süreci ataerkinin varlığını sürdürmek için kullandığı araçlardan biri olarak değerlendirilmektedir (Özateş, 2009, s. 102). Nitekim bu ikincilleştirme durumu, eşitsizlikleri pekiştirirken ayrımcılıklara yol açmakta, ayrımcılıklar ise kadınlar açısından dezavantajları beraberinde getirmektedir. Kadınların olağan yaşam pratikleri içerisinde dahi maruz kaldıkları ayrımcılık durumunun, küresel bir salgın dönemi ile birleşmesi yaşanan dezavantajların şiddetlenmesini olası kılacaktır.

Koronavirüs gibi toplumsal yaşam pratiklerini etkileyen bir salgının yarattığı kriz durumu esnasında kadınların ve erkeklerin krizi deneyimleme biçimleri farklılaşmaktadır. Özellikle kadın ve erkek emeğinin cinsiyet temelli yapılanmasına dikkat çeken Hartmann (1979), “emeğin kullanımına ilişkin eşitsiz ve hiyerarşik ayrışmayı temellendiren cinsiyetçi iş bölümünün, tüm bakım işlerinin kadınlar tarafından gerçekleştirilmesi beklentisinin normalleştirilmesine hizmet ettiğini” vurgulamaktadır (Aktaran: Özateş Gelmez, 2015, s. 59). Salgın sürecinde ise; önceden kamusal alanda gerçekleştirilen birçok eylem evlere taşınmıştır: çevrimiçi eğitimler, evden çalışma gibi. Örneğin kadın, ücretli işi gereği evden çalışmayı sürdürürken, bir yandan evden eğitime devam eden çocukları ile ilgilenmekte, annelik rolünü gerçekleştirmekte, hane halkının ihtiyaçlarını gidermekte diğer bir deyişle, ev içi emek yükü de devam etmektedir. Ortaya çıkan bu koşullar ile birlikte ataerkil düzende; kadının atanmış cinsiyet rolleri ekseninde, kendisinden beklenen görevleri ifa etmesi üzerine inşa edilmiş yapının da pekiştirildiği gözlemlenmektedir.

Birleşmiş Milletler Nüfus Fonu (UNFPA)'nın yayımladığı “Toplumsal Cinsiyet Eşitliği, Şiddet ve COVID-19” (2020) başlıklı rapora göre; salgın süreci, hane içerisinde kadınlara düşen sorumlulukları ağırlaştırmakta, kadınların ev içi iş yüklerini arttırmaktadır. Öte yandan kadınların, erkeklere kıyasla güvencesiz ve resmi olmayan işlerde çalışma oranı daha yüksektir. Hane içerisindeki bakım emeğinin ağırlaşması ve güvencesiz işlerde çalışma gibi faktörler değerlendirildiğinde istihdam sektöründe de kadınların ilk vazgeçilen grup olma olasılığı artmaktadır.

Kadınların yaşadıkları bu yoksunluklar, sosyal izolasyon ve karantina uygulamaları ile birleştiğinde hane içerisinde olası ya da mevcut bir şiddet faili ile kısıtlı olma durumu, şiddet vakalarının yükselmesine de sebep olmaktadır. UNFPA (2020), koronavirüs salgını süresince “kadınlar ve kız çocuklarının; hane içinde gerilimin artması nedeniyle eş/partner şiddeti ve aile içi diğer şiddet türlerine daha fazla maruz kalabildiklerini; cinsel sömürü ve istismar da dâhil olmak üzere, toplumsal cinsiyete dayalı diğer şiddet türleriyle karşılaşma risklerinin de arttığını” ifade etmiştir.

PANDEMİ SÜRECİNDE KADINA KARŞI ŞİDDET

COVID-19'un dünya genelinde yayılım göstermesinin ardından ilan edilen pandemi ile birlikte ülkelerin, salgının yayılım hızını kontrol altında tutabilmek için aldığı çeşitli önlemler, toplumsal yaşam pratikleri bakımından da ani değişiklikleri beraberinde getirmiştir. Meydana gelen değişimlerin fizyolojik, psikolojik, sağlık alanındaki etkileri, izolasyon ve yalnızlık, okulların ve işletmelerin kapatılması, ekonomik kırılganlık ve iş kayıpları ile birlikte birçok yeni stres faktörü ortaya çıkmıştır. tüm bunların kadınlar ve çocukları, aile içi şiddet riskine karşı özellikle savunmasız kıldığı bilinmektedir (End Violence Against Children, 2020). Ortaya çıkan yeni koşullarda, kadınların daha büyük bir tehdit hissetmeleri, var olan toplumsal cinsiyet temelli ayrımcılık ile yakından ilişkilidir. Yoksunluklar, kriz durumlarında şiddetlenmekte ve ayrımcılığın tezahürü çeşitli boyutlara ulaşmaktadır. Kadınların yaşamış oldukları ayrımcılığın aşırı tezahürlerinden birisi olan şiddet vakalarının, salgın dönemindeki istatistikî yansımaları da raporlanmaya başlanmıştır.

The Guardian'da yer alan bir makaleye göre salgın döneminde kadına karşı şiddet vakalarının, küresel olarak tekrarlayan bir örüntü sergilediği vurgulanmıştır. Yine aynı makalede yer alan istatistiklere göre: salgının ortaya çıktığı ilk ülke olan Çin'de, raporlanan şiddet vakalarındaki nedenlerin %90'ının COVID-19 ile ilişkili olduğu bildirilmiştir; Brezilya'da şiddet vakalarında %40 ila %50 arasında bir artış yaşanırken, İspanya'ya bağlı Katalan Bölgesel hükümeti karantina döneminin ilk günlerinde acil yardım çağrılarının %20 oranında arttığını aktarmıştır. İtalya'da ise yetkililer, sesli arama biçiminde yapılan yardım çağrılarının sayısının düştüğünü ancak e-posta yoluyla aldıkları endişe içeren mesajlarda artış olduğuna dikkat çekmiştir (Graham-Harrison, Giuffrida & Smith, 2020). Göstergeler, kadınların yardıma erişebilme imkânlarının, ev içerisinde mevcut bir şiddet faili ile birlikteken oldukça kısıtlandığına işaret etmektedir.

Çin'in Hubei eyaletine bağlı Jingzhou'da aile içi şiddete karşı faaliyet gösteren bir sivil toplum örgütünün kurucusu olan Wan Fei, verdiği bir demeçte bölgedeki bir polis karakoluna bildirilen kadına karşı aile içi şiddet vakalarının sayısının bir önceki yılın aynı dönemine kıyasla üç katına çıktığını ifade ederken; alanda çalışan aktivistler tarafından karantina uygulamaları ile birlikte ülke genelinde aile içi şiddet vakalarının da önemli ölçüde arttığı vurgulanmaktadır (Allen-Ebrahimian, 2020).

Fransa'da ise İçişleri Bakanı Christophe Castaner, 17 Mart'ta başlayan karantina uygulamalarının ardından, ülke genelinde aile içi şiddet vakalarına dair bildirimlerin %30'dan fazla arttığını ifade etmiştir (Euronews, 2020). Avustralya'da Women's Safety NSW isimli kuruluşun; COVID-19 salgını sırasında 400 saha çalışanı ile yapmış olduğu bir ankete göre, çalışanların %40'ı acil ve duygusal yardım taleplerinde artış gördüklerini bildirmektedir; (Lattouf, 2020). Avustralya'da, izolasyon uygulamalarının yürürlüğe girmesinin ardından ülkenin bazı bölgelerindeki polisler genel olarak suç oranlarında %40'lık bir düşüş bildirirken aile içi istismar çağrılarında %5'lik bir artış bildirmiştir; aynı zamanda Google Avustralya'da, aile içi şiddet ile ilgili internet aramalarında %75 oranında bir artış yaşandığını açıklamıştır (Kagi, 2020; Poate, 2020; akt: Usher vd., 2020).

Almanya'da "Bundesverband Frauenberatungsstellen und Frauennotrufe" (Federal Kadın Danışma Merkezleri ve Kadın Acil Çağruları Demeği) salgının üstesinden gelebilmek için alınan önlemlerin, kadınları ve çocukları aile içi şiddet tehlikesine maruz bırakacağı konusunda uyarılarda bulunurken; Federal Meclis'teki Yeşiller Partisi, şiddet riski altındaki kadınlar ve çocuklar için sokağa çıkma kısıtlamalarında istisnalar yapılması konusunda çağrılarını sürdürmektedir (EU Fundamental Right Agency, 2020, s. 8).

Amerika Birleşik Devletinde, New York valisi Andrew Cuomo, devletin koronavirüs nedeniyle uyguladığı karantinalar esnasında, aile içi şiddet vakalarının Mart ayında %15, Nisan ayında ise %30 oranında arttığını belirtmiştir (Klebnikov, 2020). Başka bir istatistiğe göre; ABD'de Mart - Nisan ayları arasında bireysel silahlanma oranları artış göstermiştir, buna paralel olarak silah mülkiyetinin

aile içi cinayet ihtimalini artırabileceğine dikkat çekilmekte ve bu durum kadınlar açısından farklı bir tehdidi de gözler önüne sermektedir (Mithani, 2020).

Dünyanın farklı ülkelerinden bildirilen istatistiklere paralel olarak Birleşmiş Milletler Toplumsal Cinsiyet Eşitliği ve Kadının Güçlendirilmesi Birimi'nden Phumzile Mlambo-Ngcuka'nın "gölge salgın" olarak nitelendirdiği kadına karşı şiddetin, özellikle sosyal izolasyon döneminde artış göstermesi, evlerin tüm kadınlar için güvenli alanlar olmadığı gerçeğini de gözler önüne sermektedir (UN Women, 2020). Kadınların ev içerisinde, şiddet faili ile birlikte uzun vakitler geçirmek zorunda kalması, cinsiyetçi yaklaşımlar ile istihdam piyasalarında ayrımcılığa uğramaları, ev içi emek yüklerinin artması gibi birçok örnek, şiddet karşısında yardım arama mekanizmalarına erişimlerini de zorlaştırabilmektedir. Renzetti (2009) bu noktada, sosyal destek ağlarındaki eksikliklerin ve ekonomik yoksunlukların kadına karşı şiddet vakalarında yaşanan mağduriyeti etkilediğini, tüm bunların kadının dayanışma arama davranışını kısıtlayabileceği gibi aile ve arkadaşların yardım etme kabiliyetini de engelleyebileceğini ifade etmektedir. İzolasyon sırasında, aile içi şiddete maruz kalanların yardım isteyebilmeleri için daha az fırsat olduğu gibi yaşanan fiziksel veya duygusal şiddetin gizli kalmasının daha kolay olduğuna da dikkat çekilmektedir (Stark, 2009; akt: Usher vd., 2020).

Bu durum, birçok ülkeyi artan şiddet riskini kontrol altına alabilmek adına yasal değişiklikler önermek, kampanyalar düzenlemek gibi önlemler almaya yöneltmiştir. Örneğin Fransa'da, şiddetten sağ çıkan kadınların yalnız başlarına evden uzaklaşabildikleri kısıtlı zamanlar dikkate alınarak, eczanelerden yardım isteyebileceği bildirilmiştir (Euronews, 2020). Almanya, kadınlar için boş otel ve misafirhaneleri sığınaklara dönüştürmeyi planlarken, Hindistan'ın Uttar Pradesh eyaletindeki polis, artan şiddet vakalarına karşı yeni bir aile içi şiddet yardım hattı oluşturmuştur; sokağa çıkma kısıtlamalarının oldukça katı bir biçimde yürütüldüğü İspanya'da, hükümet; kadınların şiddeti bildirmek için evlerinden ayrıldıkları durumlarda para cezası kesilmeyeceğini ifade etmiştir (Graham-Harrison, Giuffrida, Smith ve Ford, 2020). Kriz esnasında hayata geçirilen tüm bu uygulamalar, kriz öncesi dönemde alınacak önlemlerin gerekliliğini de hatırlatmaktadır. Kadına karşı şiddet odağında, cinsiyet eşitliğine dayalı politikaların yaygınlaştırılması ve buna yönelik uygulamaların artırılmasının kadınlar için hayati önem taşıdığı görülmektedir.

Türkiye'deki Durum

COVID-19 salgını nedeniyle alınan önlemler doğrultusunda uygulanan sokağa çıkma kısıtlamalarının, dünya genelinde kadına karşı şiddet vakalarında bir artışa neden olduğu gözlemlenmiştir. Avrupa Konseyi Genel Sekreteri Marija Pejčinović Burić vermiş olduğu demeçte, üye ülkelerden edinilen bilgilere göre son birkaç hafta içinde evde kalan kadın ve çocukların şiddete veya istismara uğrama riskinin arttığını ifade etmiştir (Council of Europe, 2020). Pandemi sürecinde kadına karşı şiddet vakaları, Türkiye açısından incelendiğinde de durumun dünya genelinden farklı olmadığı ve benzer biçimde şiddet vakalarının artış gösterdiği anlaşılmaktadır.

Türkiye’de 28 kentten, 1873 kadının katılımıyla gerçekleştirilen bir anket çalışmasında; araştırma grubunun karantina öncesi ve karantina sürecinde şiddet ile karşılaşma durumlarını tespit etmeye ilişkin sorulmuş sorulara verdikleri yanıtlar karşılaştırıldığında; kadına şiddette, pandemi sürecinde %27,8’lik bir artışın söz konusu olduğu ifade edilmiştir (Sosyo Politik Saha Araştırmaları Merkezi, 2020).

Türkiye Kadın Dernekleri Federasyonu Başkanı Canan Güllü; 2019 yılı Mart ayı ve 2020 yılı Mart ayında acil yardım hattına gelen ihbarlar kıyaslandığında; fiziksel şiddetin %81, psikolojik şiddetin ise %93 oranında arttığını, hukuki desteğe ulaşamayan kadınların oranının %96 olduğunu ifade etmektedir; bununla birlikte Güllü, fiziksel şiddete maruz kalan kadınların pandemi döneminde hangi hastanelere gideceklerini bilemedikleri, ekonomik kriz ve işsizliğin şiddet olaylarını tetiklediği vb. gibi birçok faktöre de değinmiş, tüm bunları kapsayacak acil önlem paketi gereksinimini vurgulamıştır (Zeyrek, 2020). Kadın Cinayetlerini Durduracağız Platformu, karantina ve sokağa çıkma kısıtlılıkları boyunca evlerde kalınması nedeniyle, kadınların evde öldürülme oranlarının ciddi biçimde arttığını, Nisan ayı içerisinde öldürülen 20 kadının %80’inin evlerinde öldürüldüğünü bildirmiştir (Kadın Cinayetlerini Durduracağız Platformu, 2020a). Bu noktada “ev”ler koronavirüsten korunmak açısından güvenli bölgeler iken ne yazık ki kadınların şiddetten korunabilmeleri için güvenli bölgeler olmaktan uzaktadır. Kadınların bu süreçte şikâyet mekanizmalarına erişmekte de zorluklar yaşadıkları anlaşılmaktadır. Şikâyette bulunmak için kolluk kuvvetlerine başvuran kadınların, hakları konusunda bilgilendirilmemeleri/eksik bilgilendirilmeleri veya eve dönmeleri için caydırıcı ifadeler kullanılması, fiziki muayene için hastaneye götürülmemeleri, sığınağa yerleşmek için COVID-19 testlerini kendi başlarına yaptırmak zorunda kalmaları, süreç içerisinde yaşanan ihmallerden yalnızca birkaçıdır (Mor Çatı Kadın Sığınağı Vakfı, 2020b). Kadına karşı şiddetin salgın koşulları ile ortaya çıkan bir sorun olduğu yanılması da açıklığa kavuşturulması gereken konulardan bir tanesidir. Damla Gürkan’ın Mor Çatı Kadın Sığınağı Vakfı’ndan gönüllü çalışanlar ile yaptığı röportajında; şiddetin hep var olduğu ancak kriz döneminde evlerde kalan kadınların şiddetten korunabilmek için gerekli mekanizmalara ulaşamamasının ve siyasi iradenin bu konuda gereken koruyucu önlemleri almakta yetersiz kalmasının esas sorun olduğu belirtilmektedir (Gürkan, 2020). Kadına karşı şiddet vakalarının salgın süresince artış göstermesi ve yaşanan ihmaller, ülkemizde bulunan yasal mekanizmalar ve uygulamalar üzerine yeniden düşünülmesini de gerekli hale getirmiştir. Kadına karşı şiddet ile mücadelede uluslararası anlamda kilit belgelerden birisi olan “Kadınlara Yönelik Şiddet ve Aile İçi Şiddetin Önlenmesi ve Bunlarla Mücadele Hakkındaki Avrupa Konseyi Sözleşmesi” (İstanbul Sözleşmesi) Türkiye tarafından 2011 yılında imzalanmış ve sözleşme 2014 yılında yürürlüğe girmiştir (Bakırcı, 2015). Sözleşme ile birlikte; kadınları her türlü şiddete ve ayrımcılığa karşı korumak, kadın-erkek eşitliğini sağlamak ve kadına karşı şiddeti ve aile içi şiddeti önlemek, kovuşturmak ve ortadan kaldırmak maksadıyla oluşturulmuştur. Bu kapsamda sözleşme içerisinde; bütüncül politikaların oluşturulması ve veri toplama, önleme çalışmaları, koruma ve destek, hukuki tedbirler ve cezai yaptırımları içeren bölümlere değinilmektedir (Kadınlara Yönelik

Şiddet ve Aile İçi Şiddetin Önlenmesi ve Bunlarla Mücadeleye İlişkin Avrupa Konseyi Sözleşmesi, 2012). Sözleşmenin denetleme mekanizmalarından birisi olan ve bağımsız uzmanlardan oluşan Kadınlara Yönelik Şiddet ve Ev İçi Şiddete Karşı Eylem Uzman Grubu'nun (GREVIO), 2018 yılında Türkiye'ye ilişkin sunduğu değerlendirme raporunda; toplumsal cinsiyet eşitliği ilkesinin uygulamada gerçekleştirilmesinin sağlanması ve buna yönelik politika ve tedbirlerin güçlendirilmesi, oluşturulan politika ve uygulamalarda kadına karşı şiddetin cinsiyetçi doğasının eşitsizlikleri devam ettiren bir araç olduğunun anlaşılması, kadınların geleneksel "anne"- "bakıcı" rollerine hapsolmasına karşı durulması gerektiği, şiddet eylemleri karşısında uygulanan cezai yaptırımların özenli bir biçimde uygulanması bu noktada ilgili görevlilerin (hâkim ve savcılar) kadın erkek eşitliğine ilişkin duyarlılıklarının geliştirilmesi vb. gibi öneriler getirilmiştir (GREVIO, 2018).

COVID-19 pandemisi süresince kadına karşı şiddet oranlarındaki artış dikkate alındığında İstanbul Sözleşmesi'nin yükümlülüklerinin daha sıkı bir biçimde yerine getirilmesi gerekliliği ortaya çıkmıştır. GREVIO; kadına ve kız çocuklarına karşı şiddetin, aile içi şiddetle birlikte tüm dünyada kriz zamanlarında yükselme eğilimine sahip olduğunu vurgulayarak bu kapsamda COVID-19 pandemisi sırasında taraf devletlerin ulusal, bölgesel, yerel makamlarının ve sivil toplum örgütlerinin eşgüdümlü çalışmalarını sağlamasının oldukça önem taşıdığını belirtmiştir, yapılacak olan önleme çalışmaları kapsamında; kadına karşı şiddetin arttığına dair farkındalık artırıcı materyallerin kullanılması (basın bültenleri, televizyon vb. aracılığıyla kamu spotu reklamlar, görsellerin yayımlanması) ve bu doğrultuda kadınların ulaşabileceği yardım mekanizmaları hakkında bilgilendirilmeleri, alanda çalışan uzmanların eğitimlerinin gerçekleştirilmesi önerilirken; koruma çalışmaları kapsamında ise izolasyon süreçleri göz önünde bulundurularak kadınların bilgiye ve desteğe erişimlerini sağlayacak hizmetlerin alternatif yollarının geliştirilmesi önerilmektedir (Kadın Cinayetlerini Durduracağız Platformu, 2020b).

İstanbul Sözleşmesi'nin imzalanmasının ardından Türkiye'nin attığı önemli adımlardan birisi olan "6284 Sayılı Ailenin Korunması ve Kadına Karşı Şiddetin Önlenmesine Dair Kanun" da pandemi sürecinde kadına karşı şiddet ile ilgili alınacak önlemlerde, devlet aktörlerine önemli sorumluluklar yüklemektedir. 6284 Sayılı Kanun (2012) ile birlikte; şiddete uğrayan/uğrama tehlikesi bulunan kadınların, çocukların, aile bireylerinin ve tek taraflı ısrarlı takip mağduru olan kişilerin korunması ve bunlara yönelik tedbirlerin alınması amaçlanmaktadır. Bu amaç doğrultusunda mülki amirlerce, kadınlara ve beraberindeki çocuklarına barınma imkânının sağlanması; geçici maddi yardım; psikolojik, mesleki, sosyal ve hukuki danışmanlık sağlanması gibi koruyucu ve önleyici tedbirlerin alınması öngörülmektedir.

Pandemi sürecinde gerçekleştirilen sosyal izolasyon uygulamaları ile birlikte kadınların söz konusu yasada belirtilen bu hizmetlere erişimlerinde problemler yaşaması endişe verici gerçekliklerden birisidir. Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanı Selçuk; kadına karşı şiddet ile mücadelenin COVID-19 sürecinde de kesintisiz biçimde sürdüğünü ifade etmiş; bu kapsamda Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler İl Müdürlüklerinin, Şiddet Önleme ve İzleme Merkezlerinin, Sosyal Hizmet

Merkezlerinin ve Kadın Konukevlerinin¹ hizmet vermeye devam ettiğini, Alo 183 Sosyal Destek Hattı'nın 7/24 hizmet vermeyi sürdürdüğünü açıklamıştır (T.C. Aile Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü, 2020) Ülkemizde kadına karşı şiddet ile mücadele kapsamında mevcut uygulamaların pandemi sürecinde devamlılığının sağlanması önemli bir adım olmakla birlikte, uygulamaların kriz döneminin dinamik yapısına yönelik uyarlanması hayati bir önem taşımaktadır. COVID-19 pandemisi süresince, İstanbul Sözleşmesi'nin gerekliliklerinin uygulanmasına yönelik GREVIO heyetinin yayınladığı bildiriye (2020) sunulan öneriler de dikkate alındığında kadınların, salgın öncesi yürütülen hizmetlere salgın döneminde ulaşmalarında problemler yaşayabileceği göz önünde bulundurulmalı; alanda çalışan profesyonellerin (kolluk kuvvetleri, hâkimler ve savcılar, sağlık çalışanları, sosyal hizmet uzmanları) toplumsal cinsiyete dayalı şiddete duyarlı yaklaşımlar sergilemesi sağlanmalıdır. Aksi durumda; kadınların, şikâyetle bulunmak için kolluk birimlerine yaptıkları başvurduklarda, hakları konusunda bilgilendirilmemeleri/eksik bilgilendirilmeleri veya evlerine dönmeleri konusunda caydırıcı ifadelerin kullanılması gibi durumların ortaya çıkabildiği anlaşılmaktadır (Mor Çatı Kadın Sığınağı Vakfı, 2020).

6284 Sayılı Kanun'da yer alan koruyucu ve önleyici tedbirlerin uygulanmasına ilişkin Hâkimler ve Savcılar Kurulunun almış olduğu ilave tedbirler de pandemi sürecinde tartışmalı bir durumu ortaya çıkarmıştır. HSK'nın "COVID-19 İlave Tedbirler" başlığı ile yayınladığı genelgede "6284 Sayılı Kanun kapsamında verilen tedbir kararlarının, yükümlülerin koronavirüs kapsamında sağlığını tehdit etmeyecek şekilde değerlendirilmesi gerektiği" (T.C. Hâkimler ve Savcılar Kurulu Genel Sekreterliği, 2020) ibaresinin, şiddet riski altında olan kadınların mağduriyetini artırabileceği endişesini ortaya çıkarmıştır. Özellikle 6284 Sayılı Kanun'da yer alan; koruyucu ve önleyici tedbirlerden müşterek konuttan uzaklaştırma vb. uygulamaların sekteye uğraması ihtimali, salgın döneminde yapılan "evde kal" çağrıları ile birleştiğinde; kadınların şiddetten korunma imkânını kısıtlamaktadır. Kadınların güvenlik haklarının, şiddet uygulayan failin sağlığından daha önemsiz olmadığı, alanda çalışan sivil toplum örgütlerince de dile getirilmiştir; öte yandan evde kalma sürecinde kadına yönelik şiddet oranlarının artışına dair veriler göz önünde bulundurulduğunda kadınların yaşam haklarının yok sayılmaması ve şiddet faileri ile baş başa bırakılmamaları gerektiği de vurgulanmaktadır (Evrensel, 2020). Bu anlamda, gerçekleştirilen karantina uygulamaları COVID-19 virüsünün yayılmasını engellemekte fayda sağlarken kadınların şiddet faileri ile izole bir biçimde, dört duvar arasında kalma ihtimalini de ortaya çıkmaktadır. Ev izolasyonlarını kadınlar açısından riskli kılacak bir başka uygulama ise yine pandemi sürecinde yürürlüğe giren 5275 ve 7242 Sayılı Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı hakkındaki kanunlarda yapılan değişiklikler ile ortaya çıkmıştır. İlgili kanunlar kapsamında COVID-19 salgınıyla ilişkili olarak cezaevlerinde birtakım düzenlemelere gidilmiştir.

¹ Şiddetten sağ çıkan kadınların güvenlik, barınma vb. ihtiyaçları doğrultusunda, "misafir" olarak değil şiddet tehdidinden korunmak amacıyla geldikleri birimleri ifade etmek açısından sığınmaevi/sığınak adlandırmalarının kullanımının daha uygun olduğu düşünülmekle birlikte; alıntılanan metin içerisinde bahsi geçen hizmet modeli "Kadın Konukevleri" biçiminde yer aldığı için makale içerisinde aynı ifadeye yer verilmiştir.

Yapılan düzenlemeler ile birlikte; 5275 sayılı kanuna eklenen geçici 9. madde doğrultusunda; açık ceza infaz kurumlarında bulunan veya bu kurumlara geçmeye hak kazanan hükümlüler ile haklarında denetimli serbestlik tedbiri uygulanmasına karar verilen hükümlüler ve hâlihazırda denetimli serbestlik tedbirinden yararlanan hükümlülerin 31/05/2020 tarihine kadar izinli sayılmaları öngörülmüş, gereken durumlarda ise bu izin Adalet Bakanlığı tarafından her defasında iki ayı geçmemek üzere üç kez uzatılabileceği hükmü eklenmiştir (İnce, 2020). Düzenlemeler doğrultusunda izinli olarak tahliye edilen birçok hükümlü, evlerine dönüş yaparak özgürleşirken, bu eve dönüş süreci ise şiddetten sağ çıkan kadınların güvenliği açısından farklı bir anlam taşımaktadır. Cezaevlerinden gerçekleştirilen tahliyeler, belirli suçlar için infaz sürelerinde yapılan indirimler, mahkûmların kapalı cezaevlerinden açık cezaevlerine geçişine ve “izin” yoluyla tahliyesine imkân verebilecek geçici düzenlemeler, kadınlar ile birlikte diğer birçok kırılgan grup açısından tehdit unsuru oluşturabilecek açıklıklar ortaya çıkmıştır; bu açıklıkların önlenmesi için kadına karşı şiddet faillerinin etkin bir şekilde takibinin yapılması, koronavirüs nedeniyle faillere verilen “izin” bir “tahliye” anlamına gelmemesi için fail üzerinde uygulanacak tedbirlerin sıkı bir biçimde yerine getirilmesi gibi önlemlerin hayata geçirilmesi önerilmektedir (Mor Çatı Kadın Sığınağı Vakfı, 2020a). Bu kapsamda, salgın ile ilişkili olarak hayata geçirilen uygulamalarda, salgının biyolojik sağlığı etkileyen yönüne ek olarak toplumların sosyal iyilik halini ve işlevselliğini etkileyen yönünün de dikkatle incelenmesi, gerçekleştirilen uygulamaların şiddete maruz kalan kadınlar vb. hassas grupların ihtiyaçlarına duyarlı ve bütüncül biçimde planlanarak hayata geçirilmesi gerekmektedir.

SONUÇ VE ÖNERİLER

Kadına karşı şiddet fiziksel, psikolojik ve sosyal anlamda etkileri olan çok boyutlu bir sorundur. Salgın gibi toplumsal yaşam pratiklerini derinden etkileyen kriz dönemlerinde ise kadına karşı şiddet oranlarının artış gösterdiği bilinen bir gerçektir. Kadınların olağan yaşam içerisinde karşılaştıkları toplumsal cinsiyete dayalı şiddet yeterince zarar verici bir durum iken COVID-19 pandemisi gibi olağanüstü önlemlerin alındığı bir dönemde ise risk faktörleri oldukça artmakta, şiddetten kaçınmak zorlaşmaktadır. Salgın ile başa çıkmak için alınan önlemler arasında yer alan sokağa çıkma kısıtlamaları, evde kalma uygulamaları vb. kadınların şiddet ile karşı karşıya gelme ihtimalini artırırken şiddetten korunabilecekleri yasal mekanizmalara ve sosyal destek ağlarına ulaşabilme şanslarını sınırlandırmaktadır. Mevcut durum içerisinde ise salgının yayılım hızını yavaşlatmak devletlerin öncelikli hedefi olduğu için özel alan içerisinde yaşanan kadına karşı şiddetin görünürlüğü azalmaktadır.

COVID-19 ile birlikte gerçekleştirilen sosyal izolasyon uygulamalarında, ev içerisinde uzun sürelerce şiddet faili birey ile vakit geçirmek durumunda kalan kadınlar için şiddet, ikincil bir salgın tehdidini beraberinde getirmiştir. Bu anlamda kadınların yaşadıkları dezavantajlı durumu önleyebilmek için çeşitli uygulamaların geliştirilmesi elzemdir. Salgın döneminde şiddete maruz kalan bir kadının, şiddet faili ile 7/24 birlikte olduğu göz önünde bulundurulduğunda alınacak önlemlerin bu minvalde şekillendirilmesi gerekmektedir. Kolluk kuvvetleri, hâkimler ve savcılar, Aile, Çalışma ve Sosyal

Hizmetler Bakanlığına bağlı Şiddet Önleme ve İzleme Merkezleri, Sosyal Hizmet Merkezleri gibi kurumlarda çalışan meslek elemanları (psikologlar, sosyal hizmet uzmanları), koruyucu ve önleyici tedbirlerin uygulanmasında başat aktörlerdir. Bu aktörler, toplumsal cinsiyete dayalı şiddetin salgın dönemlerindeki yansımalarının bilincinde olmalı ve buna duyarlı müdahaleleri gerçekleştirmelidir.

Gerçekleştirilecek olan sosyal hizmet müdahalelerinde, salgın döneminin ortaya çıkardığı koşullar nedeniyle kadınlar ile mikro ölçekli görüşmeleri planlamak ve bireysel çalışmaları yapmanın pek mümkün olmadığı anlaşılmaktadır. Ancak sosyal hizmet uzmanlarının, koruyucu ekipmanlar ile rutin saha ziyaretlerine devam ederek sosyal incelemelerini gerçekleştirmeleri, kadınlara yalnız olmadıklarını hissettirmeleri ve aynı zamanda bu ziyaretlerde, şiddet eyleminin Türkiye Cumhuriyeti yasaları önünde suç sayıldığı ve bu noktada yasal mekanizmaların varlığı yönünde bilgilendirmelerin yapılması, ailelerin ve kadınların bilinçlenmesi yönünde yarar sağlayabilir. Bu noktada devlet kurumları ve sivil toplum örgütlerinin iş birliği içerisinde çalışması, yapılacak müdahalelerin işlevselliğini ve hızını artırmakta önem taşımaktadır. ALO 183 Sosyal Destek Hattı ve sivil toplum örgütlerinin acil yardım hatlarına gelen çağrılar doğrultusunda da çeşitli risk haritalarının çıkartılması ve kadına karşı şiddet ile mücadele üzerine çalışan ortak bir kriz masasının kurulması da yine acil müdahaleler için zaman kazandıracaktır. Pandemi döneminde şiddete maruz kalan kadınlar için erişilebilir mekanizmaların oluşturulmasında yerel yönetimlere bağlı kadın danışma merkezlerinin geçici/mobil sığınaklar oluşturması yönünde projeler üretmesi teşvik edilebilir. Bu anlamda oluşturulacak olan sığınaklar, koronavirüs salgını sırasında mevcut sığınma evlerine yerleşme sürecinde yaşanabilecek aksiliklerin ortadan kaldırılmasında ve kadınların acil barınma ihtiyaçlarının giderilmesinde bir araç olarak kullanılabilir. Tüm bunları gerçekleştirirken görsel ve yazılı medya aracılığı ile şiddetin cezai yaptırımları olan bir suç olduğunun vurgulanması, kadınların yasal hakları konusunda bilgilendirilmesi, şiddete maruz kaldıklarında başvurabilecekleri kurum ve kuruluşların telefon numaralarını içeren yayınların yapılması hem kadınların hem de kamuoyunun bilinçlendirilmesine katkı sunabilir. Yine kadınların koruyucu ve önleyici mekanizmalara erişebilirliğini artırmak için geliştirilecek inovatif uygulamalardan yararlanılabilir, örneğin hâlihazırda kullanılmakta olan İçişleri Bakanlığı ve Emniyet Genel Müdürlüğü'nün ortaklaşa geliştirmiş olduğu, kadınların bir mobil telefon üzerinden erişebildikleri KADES uygulaması bu amaçla yeniden şekillendirilebilir. (T.C. İçişleri Bakanlığı Kadın Destek Programı, 2020). Kadın Destek Uygulamasına kamu spotları aracılığıyla dikkat çekilmesi, uygulamanın kullanımının anlatılması, pandemi döneminde kadınların şiddet karşısında destek mekanizmalarına ulaşabilmesini kolaylaştıracak bir kanal olarak kullanılabilir. Bir diğer önemli konu ise kadınların yaşamış oldukları şiddetin önlenmesinde yapılabilecek uygulamalar için devlet aktörleri ile temasa geçilerek, yapısal bağlamda ve politik düzlemde de gerekli önlemlerin alınmasının sağlanması, diğer bir ifadeyle sosyal hizmetin hak savunuculuğu rolünün kullanılmasıdır. Kadınların şiddete maruz kalarak yaşamış oldukları hak kayıplarını önlemek adına yasal mekanizmaların işlevselleştirilmesi gerekmektedir.

Son söz olarak; kadına karşı şiddetin salgın öncesi dönemde de toplumsal bir sorun olarak var olduğu ancak salgın döneminde, koruyucu ve önleyici mekanizmaların işlerliğinde ve bu mekanizmalara erişilebilirlikte yaşanabilecek aksaklıklar ile birlikte tehdidin şiddetlenerek arttığı dikkate alınmalıdır. Pandemi döneminde; kadına karşı şiddet ile mücadelede rol oynayan devlet kurumları, sivil toplum örgütleri ve buralarda görev yapmakta olan meslek elemanlarının da iş birliği ile birlikte; şiddete maruz kalan/kalma ihtimali olan kadınların acil olarak can güvenliklerinin sağlanması, sağlık, barınma, gıda gibi temel ihtiyaçlarının karşılanması gerekmektedir. Tüm bunların yanında ise psiko-sosyal destek hizmetleri sunularak gerçekleştirilecek olan bütüncül bir müdahalede; sosyal adalet ve eşitliği temel alan sosyal hizmet disiplininin şiddet ile mücadelede kadınların güçlenmesi açısından da oldukça kritik bir rolünün olduğu anlaşılmaktadır.

ÇATIŞMA BEYANI

Herhangi bir potansiyel çıkar çatışması bulunmamaktadır.

KAYNAKÇA

- Ailenin Korunması ve Kadına Karşı Şiddetin Önlenmesine Dair Kanun. (2012, 20 Mart). *T.C. Resmi Gazete* (Sayı: 28239). <https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2012/03/20120320-16.htm>
- Allen-Ebrahimian, B. (2020). China's domestic violence epidemic. *Axios*. <https://www.axios.com/china-domestic-violence-coronavirus-quarantine-7b00c3ba-35bc-4d16-afdd-b76ecfb28882.html>
- Bakırcı, K. (2015). İstanbul Sözleşmesi. *Ankara Barosu Dergisi*, 4, 135–204.
- BBC. (2020, 8 Nisan). *Koronavirüs nedir: Covid-19'a karşı hangi önlemler alınmalı, virüsün özellikleri neler?* <https://www.bbc.com/turkce/haberler-dunya-51177538>
- Council of Europe. (2020). *COVID-19 nedeniyle alınan evde kalma önlemleri, kadın ve çocuklara karşı şiddet riskini artırabilir.* <https://www.coe.int/tr/web/ankara/-/covid-19-and-isolation-at-home-may-increase-the-risk-of-violence-for-women-and-children>
- Boddy, J., Young, A., & O'Leary, P. (2020). 'Cabin fever': Australia must prepare for the social and psychological impacts of a coronavirus lockdown. *The Conversation*. <https://theconversation.com/cabin-fever-australia-must-prepare-for-the-social-and-psychological-impacts-of-a-coronavirus-lockdown-133353>
- End Violence Against Children. (2020). *Protecting Children During The Covid-19 Outbreak*. <https://www.end-violence.org/protecting-children-during-covid-19-outbreak#protection>
- Euronews. (2020). *Domestic violence cases jump %30 during lockdown in France*. <https://www.euronews.com/2020/03/28/domestic-violence-cases-jump-30-during-lockdown-in-france>
- European Union Agency, & For Fundamental Rights. (2020). *Coronavirus COVID-19 outbreak in the EU Fundamental Rights Implications in Germany*.

https://fra.europa.eu/sites/default/files/fra_uploads/germany-report-covid-19-april-2020_en.pdf

Evrensel. (2020). *HSK'nin 6284 kararına kadınlardan tepki: Bu yanlış karardan dönülsün.* <https://www.evrensel.net/haber/400901/hsknin-6284-kararina-kadinlardan-tepki-bu-yanlis-karardan-donulsun>

Ford, L., Graham-Harrison, E., Giuffrida, A., & Smith, H. (2020, March 28). Lockdowns around the world bring rise in domestic violence. *Guardian*. <https://www.theguardian.com/society/2020/mar/28/lockdowns-world-rise-domestic-violence>

GREVIO. (2018). *GREVIO Baseline Evaluation Report Turkey*. <https://rm.coe.int/eng-grevio-report-turquie/16808e5283>

Gürkan, D. (2020). *Salgın Zamanında Dayanışmayı Örgütlemek: Farklı Grup ve Kurumlar, Farklı Deneyimler*. Psikoloji & Toplum. psikolojivetoplum.todap.org

İnce, T. (2020). *Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Kanun ile Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair 7242 Sayılı Kanun Hakkında Bilgilendirme*. <https://m.elmadaghukuk.com/tr/makaleler/266/ceza-ve-guvenlik-tedbirlerinin-infazi-hakkinda-kanun-ile-bazi-kanunlarda-degisiklik-yapilmasina-dair-7242-sayili-kanun-hakkinda-bilgilendirme.html>

Kadın Cinayetlerini Durduracağız Platformu. (2020a). *Kadın Cinayetlerini Durduracağız Platformu 2020 Nisan Raporu*. <http://kadincinayetlerini-durduracagiz.net/veriler/2911/kadincinayetlerini-durduracagiz-platformu-nisan-2020-raporu>

Kadın Cinayetlerini Durduracağız Platformu. (2020b). *Feminist Çeviri: Covid-19 Süresince İstanbul Sözleşmesi'nin Uygulanmasına Yönelik Bildiri*. <http://kadincinayetlerini-durduracagiz.net/yazilar/2868/feminist-ceviri-istanbul-sozlesmesi-sorular-cevaplar>

Kadınlara Yönelik Şiddet ve Aile İçi Şiddetin Önlenmesi ve Bunlarla Mücadeleye İlişkin Avrupa Konseyi Sözleşmesi. (2011, 8 Mart). *T.C. Resmi Gazete* (Sayı: 28227). <https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2012/03/20120308M1-1.htm>

Klebnikov, S. (2020). Cuomo Says New York Schools Will Remain Closed: 'We're Going To Err On The Side Of Caution.' *Forbes*. <https://www.forbes.com/sites/sergeiklebnikov/2020/05/01/cuomo-says-new-york-schools-will-remain-closed-were-going-to-err-on-the-side-of-caution/#66f65ea0280a>

Lattouf, A. (2020). Domestic Violence Spikes During As Families Trapped At Home. *10daily*. <https://10daily.com.au/news/australia/a200326zykh/domestic-violence-spikes-during-coronavirus-as-families-trapped-at-home-20200327>

- Mithani, J. (2020). *What We Know About Crises And Domestic Violence - And What That Could Mean Covid-19*. FiveThirtyEight. <https://fivethirtyeight.com/features/what-we-know-about-crises-and-domestic-violence-and-what-that-could-mean-for-covid-19/>
- Mohan, M. (2020, 31 Mart). Coronavirus: I'm in lockdown with my abuser. *BBC*. <https://www.bbc.com/news/world-52063755>
- Mor Çatı Kadın Sığınağı Vakfı. (2020a). *İnfaz Yasasının Yürürlüğe Girmesi ile Birlikte, Devlet Kadına Yönelik Şiddetle Mücadele Konusunda Sorumluluklarını Yerine Getirmeli ve Acil Tedbirler Almalıdır*. <https://morcati.org.tr/basin-aciklamalari/infaz-yasasinin-yururluge-girmesi-ile-birlikte-devlet-kadina-yonelik-siddetle-mucadele-konusunda-sorumluluklarini-yerine-getirmeli-ve-acil-tedbirler-almalidir/>
- Mor Çatı Kadın Sığınağı Vakfı. (2020b). *Koronavirüs Salgını Süresince Kadına Yönelik Şiddetle Mücadele İzleme Raporu*.
- Nichols, P. M. (2013). *Aile Terapisi Kavramlar ve Yöntemler* (M. Türkoğlu Solmaz (Ed.); 1.bs.). Kaknüs.
- Özateş Gelmez, Ö. S. (2015). Ailevileştirilen Bakımın Kürek Mahkûmları: Evde Bakım Uygulaması Kapsamında Bakım Veren Kadınların Deneyimleri. *Fe Dergi: Feminist Eleştiri*, 7(2), 59–69.
- Özateş, Ö. S. (2009). Bir Sosyal Hizmet Müdahalesi Olarak Aile İçi Şiddet Mağduru Kadın Sorununda Feminist Etik Yaklaşım. *Toplum ve Sosyal Hizmet*, 20(2), 102.
- Renzetti, C. M. (2009, Eylül). Economic Stress and Domestic Violence. *CRVAW Faculty Research Reports and Papers*. 1. https://uknowledge.uky.edu/crvaw_reports/1
- Sosyo Politik Saha Araştırmaları Merkezi. (2020). *Covid-19 Karantinasından Kadının Etkilenimi İle Kadın Ve Çocuğa Yönelik Şiddete İlişkin Türkiye Araştırma Raporu*. <https://sahamerkezi.org/covid-19-karantinasindan-kadinin-etkilenimi-ile-kadin-ve-cocuga-yonelik-siddete-iliskin-turkiye-arastirma-raporu/>
- T.C. Aile Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü. (2020). *Bakan Selçuk: "Kadına Yönelik Şiddetle Mücadelemiz Kesintisiz Şekilde Sürüyor"*. <https://ailevecalisma.gov.tr/ksgm/haberler/bakan-selcuk-kadina-yonelik-siddetle-mucadelemiz-kesintisiz-sekilde-suruyor/>
- T.C. Hakimler ve Savcılar Kurulu Genel Sekreterliği. (2020). *COVID-19 Kapsamında İlave Tedbirler*.
- T.C. İçişleri Bakanlığı. (t.y.). *Kadın Destek Uygulaması (KADES)*. <https://www.icisleri.gov.tr/kadin-destek-uygulamasi-kades>
- Turan, N. (2012). *Birey ve Ailelerle Sosyal Hizmet* (V. Duyan (Ed.)).
- UNFPA. (2020a). *Toplumsal Cinsiyet Perspektifinden Covid-19 Cinsel Sağlık, Üreme Sağlığının Ve Haklarının Korunması Ve Toplumsal Cinsiyet Eşitliğinin Teşvik Edilmesi*.

- UNFPA. (2020b). *UNFPA Teknik Rapor: Toplumsal Cinsiyet Eşitliği, Şiddet ve COVID-19*.
- Usher, K., Bhullar, N., Durkin, J., Gyamfi, N., & Jackson, D. (2020). Family violence and COVID-19: Increased vulnerability and reduced options for support. *International Journal of Mental Health Nursing*, inm.12735. <https://doi.org/10.1111/inm.12735>
- UN Women. (2020). Violence against women and girls: the shadow pandemic. <https://www.unwomen.org/en/news/stories/2020/4/statement-ed-phumzile-violence-against-women-during-pandemic>
- WHO. (2002). *World report on violence and health* (E. G. Krug, L. L. Dahlberg, J. A. Mercy, A. B. Zwi, & R. Lozano (Eds.)). WHO. https://apps.who.int/iris/bitstream/handle/10665/42495/9241545615_eng.pdf;jsessionid=914FF3A34EE3A9C2EFCD50D49D071F87?sequence=1
- WHO. (2017). *Violence against women*. <https://www.who.int/news-room/fact-sheets/detail/violence-against-women>
- Zeyrek, H. (2020). Salgında kadına şiddet yüzde 81, psikolojik şiddet ise yüzde 93 arttı. *Sözcü*.